

Slovenski balet je bil od nekdanj mednarodni

 [ODPRI GALERIJO](#)

Znameniti slovenski in mednarodni koreografski in plesni tandem - Pia in Pino Mlakar

 [ARHIV VEČERA](#)

08.05.2018, 07.30

Sezona 2018–2019 je v celoti posvečena praznovanju stote obletnice slovenskega baleta

Prvega septembra bo minilo sto let, odkar smo dobili prvi baletni ansambel v Ljubljani. Več kot leto dni trajajoče slavje slovenskega baleta se je že začelo z baletnim tritipihom Balet 100 v SNG Opera in Balet Ljubljana. Društvo baletnih umetnikov bo v tem letu in še v prihodnjem skupaj z drugimi akterji (SNG Opera in Balet Ljubljana, SNG Maribor, Slovenski gledališki inštitut, Cankarjev dom in Televizija Slovenija) pripravilo vrsto aktivnosti (od koncertov do strokovnih srečanj, razstav in knjig) po vsej državi, s katerimi bodo počastili slovenski balet, ki danes gostuje po vsem svetu, v svoje vrste pa privablja mnoge priznane koreografe.

 EDWARD CLUG IN VALENTINA TURCU." *Tomaž Rode: "Danes sta najvidnejša predstavnik slovenske baletne koreografije Edward Clug in Valentina Turcu."*

Tomaž Rode, predsednik društva, poudarja, da bo gledališka sezona 2018/2019 za slovenski balet jubilejna, saj mineva 100 let od ustanovitve našega prvega poklicnega baletnega ansambla. Ideja o ustanovitvi baletnega ansambla se je rodila že leta 1917, ko so tedanji člani Slovenskega gledališkega konzorcija, ki so ga sestavljali kulturniki in finančniki, ob ponovni oživitvi opernega ansambla v okviru tedanjega Slovenskega deželnega gledališča v Ljubljani prepoznali potrebo po nujnosti baletnega ansambla, prvotno zaradi baletnih vložkov v opernih uprizoritvah. "Tako je z začetkom gledališke sezone 1918/1919 poleg opernega ansambla, ki je sicer deloval že v preteklosti, z delovanjem prvič pričel tudi profesionalni baletni ansambel v Sloveniji, za kar gre največ zaslug Franu Govekarju, prvemu intendantu Slovenskega deželnega gledališča. Govekar je za prvega vodjo Baleta imenoval baletnega mojstra Vaclava Vlčka, ki se je izobraževal v šolah nemškega plesnega ekspresionizma. Vlček je postavil prvi ljubljanski baletni ansambel s tremi solistkami in desetimi članicami baletnega zbora, pretežno Čehinjami. Prva solistka je bila Hana Klimentova, sicer Vlčkova življenjska sopotnica, ena od solistk pa tudi Slovenka Staša Bežek."

Prva je bila Ugrabljena Evelina

Sprva je baletni ansambel sodeloval izključno v uprizoritvah opernih predstav, med katerimi je luč odra kot prva ugledala Smetanova Prodana nevesta, svojo prvo samostojno celovečerno baletno predstavo z naslovom Ugrabljena Evelina pa je profesionalni baletni ansambel uprizoril leta 1919. "Vaclav Vlček je zaslužen tudi za osnivanje prve baletne šole pri nas, ki jo je vodil vzporedno s poklicnim ansamblom v okviru Slovenskega

deželnega gledališča. Iz prve slovenske baletne šole pa sta izšli prvi dve domači baletni solistki, kasneje mednarodno uveljavljeni, Lydia Wisiak in Ruth Vavpotič, ki velja tudi za prvo slovensko koreografinjo. Wisiakova, ki je že na javnih šolskih produkcijah večkrat zaplesala z Vlčkom, je leta 1922 skupaj z njim odšla v Nemčijo, kjer se je do leta 1926 dodatno izobraževala na šoli sodobnega plesa Dalcrozeza v Hellerau, hkrati pa vsa ta leta tudi nastopala v Ljubljani in Mariboru. Leta 1926 je odšla v Pariz, kjer je pridobila še dodatna klasičnobaletna znanja.

Ko je v sezoni 1927/28 upravljanje gledališča prevzel Rado Kregar, je za vodjo ljubljanskega Baleta znova postavil Vlčka, Lydio Wisiak pa za prvo primabalerino. V tej sezoni sta nastala odmevna baletna večera, ljubljanski Balet pa se je odpravil tudi na svoje prvo mednarodno gostovanje po Franciji in Italiji s takratnimi baletnimi solistkami Silvo Japelj, Erno Mohor in Vali Smrkolj."

Še eno mednarodno ime slovenskega baleta navaja Rode - Ruth Vavpotič, hčerko slikarja Ivana Vavpotiča in eno od prvih domačih solistk ljubljanskega Baleta. "Vavpotičeva je leta 1924 kot prva slovenska koreografinja samostojno ustvarila in predstavila svoj solistični avtorski večer v Mariboru z naslovom Plesni večer mladostne plesalke gospodične Ruth Vavpotičeve, soloplesalke Narodnega gledališča v Ljubljani. Še istega leta je svoj večer uprizorila tudi v Parizu, kjer je ostala vse do pričetka druge svetovne vojne. Kot solistka je v Franciji prvič zaplesala leta 1930 v Theatre des Champs Elysees v skupini Bronislave Nižinske, sodelovala pa je tudi z znanimi solisti in koreografi, s katerimi je nastopala na raznih evropskih in svetovnih odrih."

V času med prvo in drugo svetovno vojno je na mednarodni plesni sceni zablestel še en velikan slovenskega baleta, njegov nestor in baletni mojster Pino Mlakar. Ko se je Mlakar napotil na izobraževanje v šolo Rudolfa von Labana, je tam spoznal svojo plesno in življenjsko partnerico Mario Luizo Pio Beatrice Scholz, s katero sta nato šolanje skupaj nadaljevala v Berlinu na Labanovem koreografskem inštitutu, se kasneje poročila ter postala znameniti mednarodni koreografski in plesni tandem, Pia in Pino Mlakar. S svetovno premiero baleta Vrag na vasi 18. februarja 1935 v Zürichu, ki sta ga skupaj koreografirala na glasbo Frana Lhotke, sta doživela senzacionalen odziv občinstva in stroke. Tako so sledili angažmaji po odrih raznih evropskih baletnih hiš. V Zürichu in v Bavarski državni Operi v Münchnu sta delovala kot plesalca, vodji in koreografa, ustvarjala in plesala pa sta še v Berlinu, Parizu, Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Kölnu, Pragi, Vrclavu in drugod.

Največji razcvet in novi mejniki

Obdobje po drugi svetovni vojni je v zgodovinskem almanahu slovenskega baleta zapisano kot obdobje njegovega največjega razcveta. Zaživela je Državna baletna šola z njo pa tudi druga – pedagoška kariera Lydie Wisiakove, ki je ustvarila niz vidnih solistov slovenskega baleta. Pia in Pino Mlakar sta po vojni za ljubljanski baletni ansambel vsako leto postavila najmanj eno baletno predstavo, baletni ansambel pa vodila vse do leta 1958. S svojim delovanjem in širokim koreografskim opusom sta slovenski baletni umetnosti vdihnili novo ustvarjalno poetiko.

"Nov mejnik v zgodovini slovenskega baleta je osnovanje mariborskega profesionalnega baletnega ansambla, ki je z delovanjem pričel leta 1946 in je svojo prvo baletno predstavo, pod katero se je podpisala koreografinja Marta Remškar, uprizoril leta 1947. Zasluge gredo Rusu Petru Golovinu, ki je v Sloveniji deloval tudi po koncu druge

svetovne vojne. Golovin je mariborski Balet vodil do leta 1951, v tem času pa je v Mariboru osnoval tudi Državno nižjo baletno šolo. Čeprav je bil slovenski balet že od samih začetkov povezan z mednarodno baletno sceno, pa je bilo ves čas doma dobro poskrbljeno za domači baletni kader. Ob že naštetih moramo zapisati še vsaj nekaj imen: koreografi Metod Jeras, Milko Šparemblek, Henrik Neubauer, Majna Sevnik ..., plesalke in plesalci Lidija Sotlar, Tatjana Remškar, Vida Volpi, Magda Vrhovec, Lane Stranič, Janez Mejač, Jaka Hafner, Mojmir Lasan, Vojko Vidmar ... Medtem ko danes, v času odprtega mednarodnega prostora, oba baletna ansambla v Ljubljani in Mariboru sestavljajo tako tuji kot domači baletni umetniki, pa slovenski balet še naprej skrbi za domači baletni podmladek, ki napoveduje nadaljevanje slovenske baletne tradicije," razlaga Tomaž Rode. Med pomembnimi baletnimi osebnostmi je tudi Iko Otrin, ki je več let vodil mariborski Balet, ob že naštetih slovenskih koreografih tudi Vlasto Dedovič. Danes sta najvidnejša predstavnika slovenske baletne koreografije Edward Clug in Valentina Turcu, na obzorju pa je tudi novo ime - Gaj Žmavc. Od plesalcev skozi zgodovino ob že omenjenih po Rodetovih besedah ne smemo prezreti Liljane Keča ali Olje Ilič in Edvarda Dežmana, od generacijo sodobnejšega časa pa ne Alenke Ribič, Nene Vrhovec Stevens, Tanje Baronik, Nine Noč, Tjaše Kmetec, Tetiane Svetlične, Antona Bogova, Matjaža Marina, Lukasa Zuschlaga, Petra Đorčevskega in Sergia Moga. In še bi lahko naštevali.

 Edward Clug: "Prebili smo se skozi krizo, a največji problem, problem upokojitve baletnikov, ostaja."

Univerzalen, a zapostavljen

Ob 100-letnici slovenskega baleta bi umetniški vodja **Edward Clug**, kot pravi, raje z nami delil frustracije, ki so se nagrmadile v zadnjem desetletju. "Paradoks je v tem, da smo v tem času dosegli največje uspehe v zgodovini slovenskega baleta. Prebili smo se skozi krizo, a največji problem, problem upokojitve baletnikov, ostaja nerešen. Z vsakim letom podaljšujemo agonijo obeh ansamblov, ki sta že zdavnaj preseгла norme starosti za normalno delovanje. To je za naš zavod velik strošek, saj na letni ravni predstavlja 80 odstotkov programskega denarja. Kljub temu pa nam nekako uspe leto za letom ustvariti kvaliteten program, ki ne pritegne samo pozornosti slovenske javnosti, ampak tudi evropske. Naše predstave si želijo v svojih repertoarjih; Peer Gynt je v Dunajski državni Operi, Romeo in Julija v Nacionalni Operi v Rigi, Posvetitev Pomladi v žüriški Operi, Radio and Juliet v avstralskem Baletu itd. Nočem biti očitajoč, ker vem, da se vsi vključno z ustanoviteljem trudijo, vendarle ne dovolj. Zavedam se, da je naša generacija odgovorna za prihodnost tega tako priljubljenega poklica pri nas, zato moramo ukrepati zdaj."

V SNG Maribor bodo letos še simbolično združili jubileje, kajti naša največja kulturna institucija bo prihodnje leto praznovala stoletnico svojega obstoja. "Kot po naključju ali pa kot nalašč vse sovпада s predvideno produkcijo novega baleta Kecec po istoimenski kulturni pripovedi Josipa Vandota, ki letos prav tako praznuje stoletnico svoje prve izdaje - leta 1918 v mesečni mladinski reviji Zvonček. Premiera plesno-glasbene predstave, ki nastaja v sodelovanju s skupino Katalena, bo septembra," napoveduje Clug, ki tudi podpisuje ta avtorski projekt.

- Zaposlitvena zakonodaja je ogrozila delovanje in dostojanstvo obeh baletnih ansamblov.
- Baletni plesalci se lahko upokojijo po 40 letih dela, upravičeni pa so le do treh mesecev dodane dobe na leto. Pred spremembo zakona jim je pripadalo šest mesecev.
- Balet nepravilno primerjajo s športom, čeprav se od plesalca zahteva ne le izjemni fizični napor, ampak tudi umetniška žilica.
- Balet nima visokošolskega programa izobraževanja na državni ravni. Študij na privatni visokošolski inštituciji Alma Mater Europaea je plačljiv.

Sveža, odprta baletna skupnost

Tudi Sanja Nešković Peršin, vodja ljubljanskega Baleta, meni, da se je v zadnjem obdobju ta mednarodna komponenta izrazila in pridobila pomena. Treba jo je vzpodbujati in razumeti jo morajo tudi kulturnopolitični odločevalci. "Balet je bil dostikrat zapostavljen, čeprav gre za univerzalno umetnost, ki prepriča gledalca ne glede na jezik, starost, barvo kože. Nujno se je treba zavedati, da je čas plesalčeve kariere omejen, fizičen in ustvarjalen, napor je velik, zato je nujno, da se baletnim plesalcem omogočita tudi ustrezna socialni in pokojninski status. Ta je danes neustrezen in ga je treba korigirati.

Današnja baletna umetnost išče navdih ne samo pri klasičnem repertoarju, temveč mora biti odprta do novih tendenc, v povezavi tudi z drugimi umetniškimi praksami. Ponuditi je treba svežo, v sodobna iskanja odprto baletno skupnost, ki ne bo zasledovala zaprašenih, preživelih arhetipov. Če bo ta umetnost dobila prepotrebno vzpodbudo, se ji za prihodnost ni treba bati, saj je v slovenskem prostoru kar nekaj imen in generacij ter publike, ki to umetnost potrebujejo in so pripravljeni za njo veliko žrtvovati. V današnjem času sta baletna umetnost in ples tista umetniška zvrst, ki razvnema tako telo in duha. Zanimivo je, da se v našo operno in baletno hišo zato vrača tudi mlajša publika, ki ples in balet nedvomno potrebuje."

 Sanja Nešković Peršin: "Če bo ta umetnost dobila prepotrebno vzpodbudo, se ji za prihodnost ni bati."

IZBRANO

Male zmage deklice Jone, ki je po rutinski operaciji utrpela možgansko kap

Bolnišnica Celje: Je imel Gabrovec dovolj vodstvenih izkušenj?